

ISSN: 2074-9554 (Print)

Journal of Al-Frahedis Arts

available online at: <http://www.jaa.tu.edu.iq>

JOFA
Journal
of Al-Frahedis Arts

An advice from Diwan of Usuli

Lec. Nihad Mohammed Ashour

E-mail: fara_arts@ tu.edu.iq

Article info.

Article history:

- Received
- Accepted

Keywords:

- Advice
- Usuli

Abstract: Manuscripts are considered as one of most important factors of the cultural heritage of any nation state. Within their precious pages, they hold historical, religious and scientific information as well as other various basic and important information concerning their place and time of writing. These manuscripts are a rare artistic masterpiece as they are of the basic sources for the world of science and arts. Most of these writing were written during the Seljuk and the Ottoman eras. In the writings which were written during the Ottoman era, there are different Linguistic and Literary effects which are used in wide geographic areas that extend along the Ottoman Empire starting from Middle Asia to Middle Europe, and from far south of North of Africa and the Arabian Peninsula to Ural Mountains.

Considering the capacity and the importance of the manuscripts, I have tackled, in my current research, one of the divans written during the fourteenth century. This divan is the Divan of Usuli. I investigated the linguistic aspect in one its sections, i.e. (Pendname) which means advice, by adopting a comprehensible analytical linguistic style.

الخلاصة: تعد المخطوطات واحدة أهم عناصر التراث الثقافي لكل أمة والتي تحتضن بين صفحاتها القيمة معلومات تاريخية، دينية، ولغوية، وعلمية وغيرها من المعلومات المختلفة

الأساسية والمهمة بالنسبة الى المكان والزمان التي كتبت فيهما, كما تعد هذه المخطوطات تحفة فنية نادرة باعتبارها أحد المصادر الأساسية لدنيا العلوم والفنون. أغلبية المخطوطات سواء كانت تركية أو عربية كتبت في العهدين السلجوقي والعثماني فأنها حملت أثاراً لغوية وأدبية متنوعة تستخدم ضمن مساحات جغرافية واسعة امتدت مع امتداد فتوحات الإمبراطورية العثمانية من اواسط أسيا إلى أوروبا الوسطى، ومن أقصى جنوب شمال افريقيا وشبه الجزيرة العربية الى جبال اورال. ونظرا لسعة وأهمية هذا الموضوع فقد تطرقت فيه على احد الدواوين المكتوبة بالقرن السادس عشر محققة الجانب اللغوي في إحدى أقسامها (بندنامه) بمعنى (النصيحة) متبعة أسلوباً تحليلياً لغوياً مفهوماً.

ÖNSÖZ

EL- yazmaları son zamanlarda ilim âleminde önemli bir yer tutmaktadır. Bu fikirden hareket ederek Usûlî Divanından bir pendname adlı bir el-yazmasını hazırladım.

Arapça ,ıza ve va'z', Farsça ,pend' kelimeleri de ,nasihat' kelimesinin karşılıklarıdır.⁽¹⁾ Ayrıca ,Pehlevî diliyle yazılı Zerdüş Dini eksenli kaynaklarda da III. yüzyıldan IX. yüzyıla kadar ,pend', ,enderz' kelimesiyle eş anlamlı olarak ,öğüt' manasında çokça kullanılan bir sözcüktür. Bazen ,râh: yol' anlamına da gelen ,pend' kelimesi, Avestâ dilinde kullanılan ,pantay' ile Pehlevî dilindeki ,panti' kelimesiyle aynı anlamı taşımaktadır. Bu yüzden ,pend' aslında; ,yol' ve ,pend-dâden: öğüt vermek' de mecazî olarak ,yol göstermek' anlamında kullanılır.⁽²⁾İslâmî Türk Edebiyatı'nın ilk mahsullerinden olan Divanü Lügati't-Türk'te ise öğüt karşısında şu beyit yer almaktadır:

Algıl öğüt mindin ogul erdem tile
Boyda ulug bilge bolup bilgin güle

Bu mesnevinin Türkiye Türkçesi ise:
(Ey oğul, benden öğüt al ve erdem dile, böylece halkın şefi olursun ve onlara bilgelik ve erdem dağıtırsın.)⁽³⁾.

Nasihat konusu hiç şüphesiz pek çok şair ve yazar tarafından sözlü veya yazılı Türk Edebiyatını başlangıcından itibaren en çok işlenen konular arasındadır. Bu açıdan bakıldığında yazılan bir mısra da bile nasihate rastlamak mümkündür. Bu bağlamda konu genişliği İtibariyle araştırmamı dört başlık altında vermeyi uygun gördüm.

Usûlî ‘nın hayatı, metni eski yazıdan yeni yazıya çevirip Arapça anlamı vermesi ve son olarak şekil ve ses bilgisi üzerinde durmaktır. Pendname mesnevi tarzında yazılan 25 beyitten oluşmaktadır.

Giriş

Arapça nasihat ya da Farsça ,pend’in, sözlük anlamına baktığımızda ,öğütle karşılaşırız.⁽⁴⁾ Öğüt ise doğru yolu göstermek amacıyla bir kimseye yapması ya da yapmaması gereken davranış ve eylemler hakkında söylenen söz demektir⁽⁵⁾. Arapça bir kelime olan nasihat, ,başkasının hata ve kusurunu gidermek için gösterilen çaba; iyiliği teşvik, kötülükten sakındırmak üzere verilen öğüt; başkasının faydasına ya da zararına olan hususlarda bir kimsenin onu aydınlatması ve bu yönde gösterdiği gayret⁽⁶⁾halis, samimi, katıksız olmak; kin, hile ve aldatmanın zıddı olarak iyilik yapmak, dürüst davranmak, doğrulamak’ anlamlarındadır. Arapça olan ,va‘z’ kelimesi, ,dinî öğüt’ anlamının yanında ,bir kimseye kalbini yumuşatacak, kendisini iyiliğe sevk edecek surette söz söyleme’ anlamını taşır.

Nasihat’ ve ,pend’ kelimelerinin sonlarına gelen Farsça nâme ekiyle bu kelimeler, genel anlamıyla İslâmî edebiyatta ahlâkî eserlere verilen bir isim haline gelmiştir.⁽⁷⁾ Türk Edebiyatı’na İran ve Arap Edebiyatı’ndan geçen nasihat-nâme ahlâkî-öğretici niteliklidir.⁽⁸⁾ İslâm toplumları teorik ahlâktan ziyade ahlâkın uygulanmasına önem vermişler, dinin emir ve yasakları ile gelenek ve töre ahlâkı içinde yapılması veya yapılmaması gereken davranışları konu alan nasihat-nâme tarzı kitapların telifi konusunda çaba sarf etmişlerdir.⁽⁹⁾

Usûlî’nin Hayatı

(?- 1538 M.)

Usûlî’nin hayatı hakkında şüara tezkirelerinde ve kaynaklarda çok geniş bilgi bulunmamaktadır. XVI. yüzyıl Dîvan Edebiyatında Yaşayan en ilginç isimlerden biridir. Şairin asıl adı ne olduğunu kitaplar veya eserlerde farklı görülür; Ayvansarâyî’ye göre Abdullah’tır. Garibi Tezkiresi’nde ise ismi Derviş Ali olarak kayıtlıdır Mısır’a giderek İbrahim Gülşen’i’ye intisap eden Usûlî, Şeyhinin vefatı üzerine memleketi Vardır Yenicesi’ne dönmüştür. Burada **Gülşenliği** ⁽¹⁰⁾ yaymaya çalışan şairin şiirlerinin çoğunluğu tasavvufî mahiyettedir.⁽¹¹⁾

Nesîmîin⁽¹²⁾ önemli bir takipçisi olarak kabul edilen Usûlî’nin hayatında olduğu gibi şiirlerinde de derin bir tasavvuf etkisi görülmektedir. Ancak kaynakların ittifakla bildirdiklerine göre, şu şair edebiyat ve kültür Türk tarihi açısından ilginç bir konuma sahiptir. Şair "**Vardır yenice**"sinde.⁽¹³⁾ doğdu .Kendi memleketinde tahsilini tamamladıktan sonra tasavvufa yöneldi, alevi meşrep bir karakter taşır. Şiirleri hemen tamamına hâkim olan asıl unsurun da Vahdet-i Vücûd felsefesidir. Yani tasavvuf onun şiirlerinde çok önemli bir unsurdur.⁽¹⁴⁾

Usuli'nin yaşadığı çağ, artık aruz ölçüsünün Türk şiirine yerleşmeye ve başarıyla kullanılmaya başlandığı bir dönemdir. Genelde yalın olan dili, şiirlerinde daha da tekellüfsüz ve yabancı kelimelerden arınmış bir görünümde üstelik yazdığı şiirlerde büyük oranda aruz vezni kullanıp on iki kalıp kullanılmıştır. Usulî (H. 945- 1538 M.) yılında hayata gözlerini yumdu.⁽¹⁵⁾

Tarikat-i Gülşen-i; Gülşeni tarikatının kurucusu olan İbrahim-i Gülşeni (ö.1534), , Halvetiyye tarikatının şubelerinden biri olan Gülşeniliği böyle bir çerçevede ele almaktadır.(Rüya KILIC,Osmanlı Devleti nde Gülşeni Tarikati(genel bir yaklaşma denemesi,s.211).

Seyyid Nesimî ;Nesimî Azeri Türkçesi ile şiir yazan Türk dünyasının en büyük şairlerinden- dir , 14.yy Hurufî Türk şairi. Azeri Türkçesinde ve Farsça divanlar yazmış, ayrıca Arapça da şiirler bestelemiştir.(Kemal yavuz,Seyyid Nesimi ve Şiiri,Dil ve Edebiyat,s.26).

Vardır yenice: Yunanistan sınırları içerisinde (Giannista) şehri.(Ramazan Ekinci, Osmanlı Kültür Merkezlerinden Vardar Yenicesi ve Tezkirelere göre Vardar Yenicesi Şairleri, 2012,Ankara,S.1664.

METİN

Gel ey Hak aşkını davâ kılanlar
تعالوا يامن تدعون عشق الله
Değildir âşkın kâr-ı mecâzî
ليس المجاز عمل العشق
Olur mı âşkın kendü rızâsı
ايجوز رضى العاشق عن نفسه
Bu yolda ölmeyen maksûda irmez
من لا يموت بهذا الطريق لا يصل مبعاه
Egerçi yok durur aşkın zebânı
اذا لم يكن هناك للعشق لسانا
İsitledim râzını Fâş eylemişsin
استمعت بأنك للسر أفشيت
İşidildi ırâkdan söz ü sâzın
سمع من بعيد كلامك وعزفك
Ni dermiş âşk olan kıyl ü kâli
لا يتكلم العاشق بالقليل والقال
Felekler almamış aşkın nişânın
لم تستوعب الدنيا من العشق لذته
Olur cân içre aşkın söz ü sâzı
لا يفهمه العامة فهم في تيهان
Sadefer ağzını yummasa her bâr
اذا لم تغلق الصدفة فاهها كل مرة
Kanı şol ahd kanı bunca peymân

Hemin davâyı bi-manâ kılanlar
لقد سلبتم من العشق معناه
Ki sığmaz aşk işine lehv ü bâzî
فلا لهو ولعب فكله حق
Rıza-yı yâr olur âşk iktizâsı
مالم يرضى عن عشقه محبوبه
Sakınan başını meydâna girmez
فطريق العشق واحد مسعاه
Velî var dürlü dürlü imtihânı
فالاولياء له برهان وترجمان
Özünü gayra yoldaş eylemiş
وأنت خليلاً غيري أتخذت
Bihamdillâh hele duyuldu râzı
الحمد لله ما زال يسمع سررك
Ne yetmez derdmende kendi Hâli
فلا شي يكفي صاحب الحال
Melekler duymamış aşkın beyânın
ولم تسمع الملائكة من الكلام حلاوته
Avam içre anılmaz aşk râzı
لك في داخلي عشق وكلام والهان
Olur mı yutduğu Lülü-yi şehvâr
ايمكن ان يكون حلوها لؤلؤاً بلا مرة
Hey îmâsız yalan mıydı ol îmân

أين ذلك العهد أين القسم ذلك	أكان كذباً يا عديم الأيمان كل حالك
Deme usluysan rāzını meste	Yakın olma sakın şehvet-pereste
لا تقل سر طبعك الثمالة	فأستدرج اللأله غير متيقن أهواله
Niçin her cāhile sen yār olasın	Yaraşmaz pāk iken murdār olasın
لماذا أنت خليل لكل جاهل	بينما الصفاء بيني وبينك حائل
Eden her gördüğüm şahsa niyazı	Kabul olur mı bir dinde namāzı
الداعي لكل شخصاً يراه	أقبل في كل دين دعواه
Gelenler nūr-ı Hakka karşı vecde	Eder mi degme bir mihrāba secde
القادمين تجاه نور الحق ووجهه	هل سيسجدون بمحرابه
Sakın nādān u cāhilden özünü	Ana teslim kılma kendüzünü
احذر الجاهل والمجنون نفسك	ولا تسلم لهم أمرک
İte avlanmaz āhū-yı tātāri	Hüma olur mu her Zāgın Şikārı
لا يقع الیحمور فريسة الكلب	ولا يصاب بالحمى
Kemāl-i devlete āmādesin sen	Atan Âdem halife-zādesin sen
انت لکمال الدولة عماد	وانت لأدم خلفاً واجداد
Seni biz āşık-ı sādık sanırdık	Sana her türlü rāzı inanırdık
کنا نظنک صادقاً بالعشق	وکنا نصدق کل ما تنطق
Seni Cān derdine dermān sanurduk	Ne bildik biz seni âdem sanurduk
ولم نكن نعلم أنك لنا داء	کنا نظنک لمرض الروح دواء
Dış saf u içi kallāb imişsin	Yürü ey müdde'î kezzāb imişsin
خارجك نقي داخلک قلاب	اذهب کنت مدعیاً کذاب
Hevā-yı nefse uyan āşık olmaz	Bu yola eğri varan menzil almaz
الهاوي لأهوائه لا يصبح عاشقاً	والواصل لهذا الطريق عوجاً لا یکسب فارقاً
Er ol kim olasın bizimle hāldaş	Erenler olamaz avratla yoldaş
کن ولياً کائن من کنت فحالك معنا سیان	فأولياء لا یمكن أن یكونو لعوراتهم خضعان

DİLBİLGİSİ

SESBİLGİSİ:

Seslikler: Pend-name'de kullanılan seslikler şunlardır.

a, ı, i, o, ö, u, ü

Seslik değişimleri: Metinde başlıca ses değişimleri şunlardır:

- İ-u değişmesi: karşı-karşı
- İ-ü değişmesi: kendi-kendü, bilirsın-bilürsın, niçin-niçün.
- A-o değişmesi: ana < ona
- Ü-ı değişmesi: yürü-yüri

Seslik uyumu: İncelediğimiz eserde seslik uyumu ikiye ayrılır:

A. Kalınlık- incelik bakımından seslik uyumu

Bir kelimedeki vokallerin kalınlık- incelik bakımından birbirine uygun olmasıdır.⁽¹⁶⁾ dürlü, olur, varan gibi.

B. Düzlük yuvarlaklık bakımından seslik uyumu

Düzlük yuvarlaklık uyumuna gelince, bu uyumun eski devirlerde bugünkü sağlamlık ve genişlikte bulunmadığını görüyoruz.⁽¹⁷⁾ karşı, kendü gibi.

Seslik Birleşmesi: Sesler hece, kelime ve söz içinde kullanıldıkları zaman tek başlarına oldukları halde kalmazlar. Aralarında kaynaşırlar, kenetlenirler. Bazen aralarında bir ses kaybolur veya yeniden bir ses doğar. ⁽¹⁸⁾(kendü + öz) birleşmesinde ilave edebiliriz, kendüzünü , niçün (ne + için).

Hece Düşmesi: Bir gramer birliğinde arka arkaya gelen ve ses bakımından birbirine benzeyen iki heceden birinin bazen eridiği düştüğü görülür. Böylece o iki hece bir hece haline gelir.⁽¹⁹⁾ İncelediğim eserde dur ve durur aynı miktara kullanılır. Örneği: Yok durur.

Orta Hece Düşmesi:

Türkçede en önemli ve yaygın seslik düşmesi konusu üç ve daha fazla heceli kelimelerde orta seslik düşmesi veya orta hece düşmesidir. ⁽²⁰⁾

Ağız-ağzı, şahıs-şahsa, eğir-eğri

Sessizlikler:

Sessizlik Değişmeleri:

A.d >t değişmesi: kalın ve ince sıradan t'lerin bir kısmı sedalılaşılarak d'ye dönmüştür: dürlü, , İşidildi.

B. k>h değişmesi: kani.

Türkçeleştirme: Pendnamede yabancı kelimelerin geniş ölçüde Türkçeleştirmiş olduğunu görüyoruz: iktizası, meydana ve cahilden gibi.

Sessizlik İkileşmesi: metinde sadece bir kelimedede de olsa bir konsonant ikileşmesi görülür o da yabancı asıllı bir kelimededir. Örnek: Hakka

Sessizlik Türemesi: Yardımcı sesler dışında, metinde konsonant türemesi hemen hemen yoktur. Yardımcı konsonant (n ve y)'lerin kullanılması normaldir, vokalle biten bir köke vokalle başlayana bir ek veya edat getirildiği zaman (y) yardımcı sesi meydana gelmektedir. İyelik eki (i-si)'den sonra isim çekim eklerinden biri getirildiği zaman, arada bir yardımcı -n- türemektedir. ⁽²¹⁾

Örnek: özünü, derdine ve razını, bunca gibi.

ŞEKİL BİLGİSİ

İSİM

İSİM HÂLLARİ:

1.Genitif ekleri (ilgi durumu):

Genitif ekleri metinde (ın, , nın) şeklindedir. Aşıkın, nişanın, beyanın,

2.Akuzatif ekleri (yapma durumu):

Araştırmada akuzatif ekleri(ı,ü,u,i)şekillerinde bulunur. Dışı, içi, razı, hâli, özünü, seni gibi.

3.Datif ekleri (yaklaşıma durumu):

Datif eki metinde-a, -e şeklindedir. Mihraba, ite, yola, aşka, devlete, gayra, meydana, cahile, maksuda, sana ve derdine gibi.

4.Lokatif ekleri (bulunma durumu):

Lokatif eki metinde (da, de) şeklinde geçmektedir. Secde, vecde, işinde ve dinde.

5.Ablatif ekleri (uzaklaşma durumu):

Ablatif eki (dan , den) şeklinde olup. Irakdan, cahilden gibi.

6.Aktif ekleri (eşitlik durumu):

Eşitlik eki –ca, -ce şeklindedir. Eğerce, bunca gibi.

7.Direktif ekleri (yön gösterme durumu): Yön ekleri-ra,-re metinde bir kelimedede de olsa(re) şeklinde görülmektedir. İçre gibi.

8.Soru eki: Eski Anadolu Türkçesinde şekliyle daima düzdür.⁽²²⁾

Metinde daima düzdür. Olur mi?eder mi?yalan mıydı?

Farsçada Tamlama yapısı: Osmanlı Türkçesinde Farsça ve Arapça isim ve sıfat tamlamaları çok sık kullanılmıştır. Bunlardan özellikle Farsça tamlamalar, şiirde ve düzyazıda pek çoktur. Farsça tamlama bulunmayan cümle veya mısra yok gibidir.⁽²³⁾ Farsçada sıfat tamlaması da isim tamlaması gibi yapılır, Türkçenin aksine olarak Yani önce isim (mevsuf) sonra sıfat gelir ve ilk kelimenin yani ismin sonu kesre ile okunur. Ayrıca isim ve sıfatın her ikisi de Arapça veya Farsça olduğu gibi, biri Arapça öbürü Farsçada olabilir.

Örnekler:

لؤلؤي شہوار lü'lü-î şehvar: ilk isim Arapça diğeri ise Farsça.

شاعر مشہور Şâir-i meşhur / İkisi de Arapçadan alınmıştır.

کآري مجآزي Kâr-î mecazî /İkisi de Farsçadan alınmıştır.

مرد کامل Merd-i kâmil / ilki Farsça diğeri ise Arapçadır.

Yukarıda görülen örneklere göre Farsçada, tamlanan önce, tamlayan Sonra gelir ve tamlanan durumunda olan ilk kelime, ikinci kelimeye yani tamlayana bir esre ( ) ile (ı,i)bağlanır. Buna da kesre-ı ızâfet denir ⁽²⁴⁾. Daha açık bir ifadeyle sessiz harfle biten kelimelerde tamlama esresi yazılmaz, sadece okunur. Sesli harfle bitenlere ise değişik şekillerde yazılır. Metinde de sık görülmektedir. Şöyle sıralayalım:

1. "i" varsa, ى nin üzerine ء hemze konur.

2. "e" varsa , ء nin üzerine ء "hemze konur.

3. "â" veya "u" ile biten kelimelerden sonra ى ilave Edilir.⁽²⁵⁾

Metinde hava-yı nefse, dâvây-ı kılanlar kelimelerinde Görüldüğü gibi. Ayrıca metinde ön ve son Farsça ekler birkaç mesnevide de görüldü: Der+mende(son ek),bî+ma`na(ön ek).

Üstelik Türkçede olduğu gibi Farsçada da bir kelimedede de bulunsa bile zincirleme isim tamamlaması görülmektedir o da: Nukûş-ı nüsha-ı lörayb **İYELİK EKLERİ**: İyelik ekleri metinde sadece Teklik 1. Kişi ve Teklik III. Kişi: -i, ı, sı, si bulunur:

Teklik I. Kişi: Türkçede Teklik I. Kişi eki –mı'dır. Arada yardımcı ses olarak(i) bulunur: örnek bizimle.

Teklik II. Kişi ve Teklik III. Kişi, konsonantla bitenlere –i,ı, vokalle bitenlere (sı, si'dir). Razı, namazı, niyazı, ağzını, rızâsı, başını ve iktizası gibi.

ZAMİRLER: Zamirlerde devir ve saha icabı geniş ölçüde Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini taşır. ⁽²⁶⁾Şahıs Zamirler: metinde sadece ikinci ve üçüncü şahıs zamirleri ve çokluk1. Ve 3. kişi bulunur.

T. II. Kişi: sen akuzatif seni, Datifte sağır (n) bulunması Sa'na.

T. III. Kişi: ol<o, Datifte sağır (n) bulunması ana<ona.

Çokluk I. Kişi: biz.

Çokluk III. Kişi: kılanlar, felekler, melekler, gelenler ve erenler.

Dönüşlülük Zamirleri: Kendü, kendü zamirinin'de kendüzünü şekilleri vardır. Öz zamirinin ise özünü.

Soru Zamirleri: Kim, ne.

SIFATLAR: Vasıflandırma sıfatları ve kullanışları bakımından metinde bugünkünden farklı bir durum yoktur.⁽²⁷⁾

Belirtme Sıfatları: Belirtme sıfatları bakımından şu özellikleri vardır.

İşaret Sıfatları:

Bunları işaret zamirlerinde de göreceğiz, farklı sıfatlar bu,ol, şol, şu sıfat olarak kullanmaz yerine daima şol tutmaktadır.

Soru Sıfatları:

Bugünkünden farklı olarak kani misalinde olduğu gibi.

ZARFLAR: Pendnamede zarflar şunlardır.

Zaman Zarfları: hemişe. hemin, hele

Yer Zarfları: İçre, karşı.

Azlık-çokluk Zarfları: bunca

FiİL ÇEKİMİ:

Şekil ve Zaman Ekleri: pendnamede zaman ekleri şunlardır:

a) Geniş Zaman Ekleri:

Eski Anadolu Türkçesindeki geniş zaman eklerinin üçü'de vardır. Yani metinde geniş zaman ekleri: (-er, -ur, -ür)'dür. , eder, bilürsin, olur, sanurduk, inanurduk,.

b) Görülen Geçmiş Zaman Eki:

Görülen geçmiş zaman eki dı-di şeklindedir. İşitdim, işidildi, duyuldi, bildik.

c) Görülmeyen Geçmiş Zaman:

Bu kipin eki miş, -mış'dır. Eylemişsin, duymamış, almamış.

d) Şart Eki:

Şart eki metinde (sa)'dır. Yummazsa.

e) İstek Eki:

İstek Eki (a-)'dır. Olasın.

f) Birleşik Çekimler: Birleşik Çekimler bugünkü gibi (-i) fiili ile yapılmaktadır, yalnız eserde birleşik çekimlerde (-i) fiilinin henüz

ekleşmemiş olduğunu anlaşıyor.⁽²⁸⁾ örneği: kallab imişsin, kezzap imişsin, pak iken, usuluyısan.

g) Ek fiil: İhbar ya da bildirme eki: Metinde şu kelimelerde belli olur.

h) Laraybsın, gaybsın. Zadesin, âmâdasın.

YAPIM EKLERİ: Metinde bulunan yapım ekleri şunlardır:

İsimden isim yapma ekleri:

Cı,ci: egerçi .

Lu, lü: dürlü

Daş, deş: haldaş, yoldaş

Sız, siz: imansız.

İsimden fiil yapan eki:

La: avlanmaz

Fiilden İsim Yapma Ekleri:

-ma, -me: olma, deme, değme.

Fiilden Fiil Yapma Ekleri:

Duymamış, almamış, yetmez, anılmaz, işitildi,duyuldu, sığmaz.

PARTİSİPLER YA DA SIFAT FİLLER:

Partisipler fiillerin sıfat şekilleridir, isim gibi tasrif edilir.⁽²⁹⁾Yaptığımız eserde şöyledir:

An-,en: kılanlar, olan,

Duk-,dük: yuttuğu,

EDATLAR: Metnimizde dikkati çeken ve bugün farklı olan başlıca edatlar:-

Bağlama Edatları:

İle, ger, u-ü.

Soru Edatları:

Kani "hani" , niçün

Ünlem Edatları:

Hey, ey

Bağlama Vavi: Farsçada bağlama vavi (ü,-u)'dür. Metinde birkaç terkipte görülmektedir

Kıyıl ü kâli, içi saf u dışı, lehv ü bazı, söz ü saz, nâden u cahil

Son Çekim Edatları: İle , karşı.

Sonuç

Bütün araştırmama rağmen ele aldığım eserin yazarı hakkında farklı bilgiler edindim. Ama araştırdığım bütün eserlerde Usûlî adını taşımaktadır. Ancak eserin XVI. yüzyılda yazıldığını kanaatine vardım, bu kanaatim aşağıdaki sıraladığım eserin dil Özelliklerine dayanmaktadır.

1)Eser fonetik bakımından gösterdiği en önemli özellik, yuvarlak-düzlük bakımından seslik uyumunu zayıf olması ve vokallerde genellikle bir yuvarlaşma temayülünün bulunmasıdır.

2)Şahıs zamirleri bugüne göre, en fazla değişik manzara göstereni 3.şahıs zamiri ol'dur.

- 3) Bir kısım ekler daima yuvarlak seslik. Bu eklerin bir kısmı aslında yuvarlaktır. Geniş zaman(ur, ür), hikâye eki(duk, dük).
- 4) Bir kısım ekler ise metinde daima düz seslik taşımaktadır. Bu ekler şunlardır: (Aku.-ı,i), iyelik eki (-ı,i,sı, si), Soru eki(mı, mi)? görülen geçmiş zaman eki(-dı, di)
- 5) İşaret Sıfatları bugüne göre, en fazla değişik manzara göstereni ol, şol, şu sıfat olarak kullanmaz yerine daima şol tutmaktadır.
- 6) soru Sıfatları bugüne göre farklı metinde kanı şeklinde dir

Dipnotlar

- ¹ Dilek Erenoğlu, „Güvâhî”den Günümüze Atasözleri ve Deyimler, İstanbul 2007, s. 1151.
- ² Nimet Yıldırım, „Fars Öğüt Edebiyatı, Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, sy. 16, İstanbul 2005, s. 52.
- ³ Kâşgarlı Mahmud, Divânü Lugati’t-Türk, Kabalcı Yay., İstanbul 2005, s. 372.
- ⁴ Seyit Kemal Karaalioğlu, Türkçe ve Edebiyat Sözlüğü, Okat Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul 1967, s. 119
- ⁵ Yaşar Çağbayır, Ötüken Türkçe Sözlük, Ankara 2007, c. IV, s. 3681.
- ⁶ Çağrı, „Nasihat”, DİA, c. XXXII, s. 408
- ⁷ H. İbrahim Şener ve Alim Yıldız, Türk İslâm Edebiyatı, Rağbet Yay., İstanbul 2003, s. 242
- ⁸ Nasihatnâme, Meydan-Larousse, Meydan Yay., İstanbul 1972, c. IX., s. 237
- ⁹ İskender Pala, „Nasihatnâme”, DİA, İstanbul 2004, c. XXXII, s. 409.
- ¹⁰ . (Rüya KILIC, Osmanlı Devleti nde Gülşeni Tarikatı (genel bir yaklaşma denemesi , s.211.
- ¹¹ Muharrem Ergin, Türk dilbilgisi, 2. Baskı, İstanbul 1962, s. 68
- ¹² Kemal Yavuz, Seyyid Nesimi ve Şiiri, Dil ve Edebiyat, s. 26.
- ¹³ Ramazan Ekinci, Osmanlı Kültür Merkezlerinden Vardar Yenicesi ve Tezkirelere göre Vardar Yenicesi Şairleri, 2012, Ankara, S. 1664.
- ¹⁴ A. g. e, dede korkut kitabı, 2. Baskı, Türk Tarihi kurumu basımevi, Ankara 1963, s. 391
- ¹⁵ Faruk, K. Timurtaş, Eski Türkiye Türkçesi, Edebiyat Fakültesi basımevi, İstanbul 1977, s. 60
- ¹⁶ Muharrem Ergin, Türk dilbilgisi, 2. Baskı, İstanbul 1962, s. 68
- ¹⁷ A. g. e, dede korkut kitabı, 2. Baskı, Türk Tarihi kurumu basımevi, Ankara 1963, s. 391
- ¹⁸ Tahsin Banguoğlu, Türk grameri, Türk Tarih Kurumu basımevi, Ankara 1959, s. 16
- ¹⁹ M. Ergin, a g e, s. 50.
- ²⁰ Tahsin Banguoğlu, Türk grameri, Türk Tarih Kurumu basımevi, Ankara 1959, s. 109
- ²¹ Faruk, K. Timurtaş, Eski Türkiye Türkçesi, Edebiyat Fakültesi basımevi, İstanbul 1977, s. 60
- ²² M. Ergin, Türk Dilbilgisi, s. 230
- ²³ Numan Külekçi, Osmanlı Türkçesi, kolay okuma yazma öğretimi, Sahaflar kitapsarayı, İstanbul 2009, s. 168.

- ²⁴Faruk K. .Timurtaş, OsmanlıTürkçesine giriş, Alfa basım yayın dağıtım, İstanbul 2008
- ²⁵ Numan Külekçi, age.s169-170.
- ²⁶ M.Ergin,a.g.e.,s.453
- ²⁷ A.g.e.,s.453
- ²⁸ M.Ergin,Dede Korkut Kitabı,s.466
- ²⁹ Faruk,K.Timurtaş,Eski Türkiye Türkçesi,s.135

Kaynakça

- 1.Abdülbâki Göl pınarlı, Nesimi-vusûlî-Rûhî, İstanbul 1953.
2. Abdülkadir karahan, İslam- Türk Edebiyatında kırk Hadis. İstanbul 1954.
- 3.Çağrı, ,Nasihat, DİA, c. XXXII.
4. Dilek Erenoğlu, ,Güvâhî'den Günümüze Atasözleri ve Deyimler, İstanbul 2007.
5. Faruk K. Timurtaş, OsmanlıTürkçesine giriş, Alfa basım yayın dağıtım, İstanbul 2008.
6. Faruk, K.Timurtaş, Eski Türkiye Türkçesi, Edebiyat Fakültesi basımevi, İstanbul 1977.
7. H. İbrahim Şener ve Alim Yıldız, Türk İslâm Edebiyatı, Rağbet Yay., İstanbul 2003.
- 8.İskender Pala, ,Nasihatname, DİA, İstanbul 2004, c. XXXII.
- 9.İslam Ansiklopedisi c. 4.
10. Kâşgarlı Mahmud, Divânü Lugati't-Türk, Kabalcı Yay., İstanbul 2005.
11. Kemal yavuz,Seyyid Nesimi ve Şiiri,Dil ve Edebiyat.
12. Muharrem Ergin, Türk dilbilgisi, 2. Baskı, İstanbul 1962.
13. Nasihatnâme, Meydan-Larousse, Meydan Yay., İstanbul 1972, c. IX.
14. Nimet Yıldırım, ,Fars Öğüt Edebiyatı, Nüşa Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, sy. 16, İstanbul 2005.
15. Numan Külekçi, Osmanlı Türkçesi, kolay okuma yazma öğretimi, Sahaflar kitapsarayı, İstanbul 2009.
16. Seyit Kemal Karaalioğlu, Türkçe ve Edebiyat Sözlüğü, Okat Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul 1967.
- 17.Ramazan Ekinci, Osmanlı Kültür Merkezlerinden Vardar Yenicesi ve Tezkirelere göre Vardar Yenicesi Şairleri, 2012,Ankara.
18. Rüya KILIC,Osmanlı Devleti nde Gülşeni Tarikati(genel bir yaklaşma denemesi).
19. Tahsîn Banguoğlu, Türk grameri, Türk Tarih Kurumu basımevi Ankara 1959.
20. Yaşar Çağbayır, Ötüken Türkçe Sözlük, Ankara 2007, c. I